основних завдань вихователя полягає в тому, щоб цілим комплексом навчально-виховних заходів пробуджувати у дітей бажання вчитись, інтерес до набуття знань, позитивне ставлення до школи на основі формування у них реальних уявлень про школу та вимоги шкільного навчання.

Список використаних джерел

1. Ващенко Л. М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: [монографія] / Людмила Миколаївна Ващенко. - К. : Тираж, 2005. - 380 с.
2. Венгер А.Л., Нежнова Т.А. Готовность шестилетних детей к школе как условие развития творческого отношения к задачам /А.Л.Венгер, Т.А.Нежнова // Учебная деятельность и творческое мышление. – Уфа, 1985. – С. 92, 95.
3. Державна національна програма «Освіта. Україна XXI ст.». - К. : Райдуга, 1994. - 61 с.
4. Енциклопедія освіти / Акад.. пед. наук України; [гол. ред. В.Г.Кремень]. - К. : Юрінком Інтер, 2008. - 1040 с.
5. Закон України «Про дошкільну освіту». – К. : Ред. ж. «Дошк. вих.», 2001.- С. 4-33.
6. Національна доктрина розвитку освіти // Дошкільне виховання. – 2002. - № 7. – С. 4-9.
7. Нежнова Т.А. Формирование новой внутренней позиции / Т.А.Нежнова // Особенности психического развития детей 6-7-летнего возраста.- М. : Педагогика, 1988. – С. 24.
8. Проскура О.В. Психологічна підготовка вчителя до роботи з першокласниками: [навч. пос.] / Олена Василівна Проскура. – К. : Освіта, 1998. – 199 с. - (Трансформація гуманітарної освіти в Україні).

The article deals with the interpretation of the terms "readiness to learn at school", "motivational readiness," school maturity ", the essence of the problem of motivational readiness for school. The author analyze the regulations of the above mentioned issue, solves and identifies the ways of creating motivational childrens readiness to school.

Key words: *school readiness, motivational readiness for learning at school, school maturity.*

УДК 377(477)"1925/1934"

Ковальчук Г.П.

ДОСВІД І УРОКИ ТРУДОВОГО ТА ПОЛІТЕХНІЧНОГО НАВЧАННЯ У ФАБРИЧНО-ЗАВОДСЬКИХ СЕМИРІЧКАХ УКРАЇНИ (1925-1934 РР.)

Здійснена спроба наукового аналізу досвіду роботи фабрично-заводських семирічок у 20-х початку 30-х років XX ст. в Україні у справі організації трудового і політехнічного навчання учнів. Уроки досліджуваної проблеми автор розглядає у контексті виховної роботи сучасної школи.

Ключові слова: *трудове навчання, політехнічна освіта, загальноосвітня школа, трудова підготовка.*

Суперечність соціально-економічних процесів і складність завдань, які постають сьогодні перед суспільством, зміни, що відбулися в освітній політиці періоду становлення української державності, вимагають від державних органів управління освітою, педагогічною наукою, учительськими колективами загальноосвітніх закладів нових, нестандартних підходів у розв'язанні проблем виховання, залучення дітей та учнівської молоді до трудової діяльності. Розв'язуючи складні завдання навчання і виховання, педагогічна наука завжди черпала матеріал з досвіду минулого. Всебічне

© Ковальчук Г.П., *2011*

вивчення педагогічної спадщини та її осмислення в історичній ретроспективі допоможе збагатити педагогічну теорію і практику та уникнути недоліків, які ще подекуди трапляються в організації трудової підготовки дітей та підлітків у навчально-виховних закладах. Інтерес з цього погляду становлять принципи організації трудової діяльності учнів фабрично-заводських семирічок України в 20-30-х роках XX століття.

В історико-педагогічній літературі ми знаходимо чимало наукових праць, у яких розглядається проблема трудового навчання і виховання, політехнічної освіти тощо. Дана проблема займала важливе місце у дослідженнях П.Атутова, І.Бугаєвича, М.Горбачова, М.Гриценка, М.Грищенка, В. Кларіна, Ф.Корольова, В.Мадзігона, В.Нечипорук, Н.Ничкало, З.Равкіна, Є.Руднєвої, Д.Сергієнка, Д.Сметаніна, В.Струманського, М.Хітаряна, С.Шабалова, М.Ярошенка, Г.Ясницького та ін. При цьому автори, опираючись на історіографічне вивчення проблеми, досвід передових учителів, особливості та специфіку навчально-виховної роботи школи даного періоду, акцентували основну увагу на вивчення питань організації трудового навчання і виховання, реалізацію завдань політехнічної освіти та ін., а діяльність фабрично-заводських семирічок (ФЗС) не знайшли свого об'єктивного науково-педагогічного аналізу. Тому метою нашої статті є розкриття досвіду і уроків загальнотрудової підготовки у загальноосвітніх школах ФЗС України другої половини 20-х – початку 30-х років XX століття, оскільки праця тут була не тільки засобом навчання, оволодіння новими знаннями і набуттям практичних навичок, але й джерелом і методом виховання.

Фабрично-заводська семирічка (ФЗС) – загальноосвітня школа, що існувала в містах, робітничих селищах і фабрично-заводських районах СРСР з 1926 до 1934 рр. Вона ставила своєю метою дати учням, крім загальної освіти, деяке знайомство з трудовими прийомами і процесами. ФЗС складалась із двох концетрів: першого – початкова школа з 4-річним і другого – з трьохрічним терміном навчання. Учні які закінчили ФЗС, могли поступати у 8-й клас середньої школи або в середній професійний навчальний заклад [8, с. 456].

Розроблені А.Макаренком необхідні педагогічні умови трудового виховання через колектив для успішного впливу праці на формування якостей особистості, що включали посильність, результативність, творчий характер, осмисленість, педагогічну доцільність праці, які мали світове значення і успішно впроваджувалися не тільки у вітчизняній виховній практиці, але й у багатьох зарубіжних країнах, знайшли також своє втілення у досвіді роботи ФЗС, оскільки у другій половині 20-х років все більша увага зверталася саме на роботу цих закладів. Починаючи з 1928/29 навчального року, у зв'язку з запровадженням політехнічного навчання, переважна більшість семирічних трудових шкіл в містах були реорганізовані у фабрично-заводські семирічки (ФЗС) [3, с. 69].

Починаючи з 1927/28 навчального року, у зв'язку з реорганізацією багатьох семирічних трудових шкіл у фабрично-заводські семирічки (ФЗС) Наркомос кілька разів переглядав навчальні плани шкіл (ФЗС). У кожному новому варіанті таких навчальних планів збільшувалась кількість годин на вивчення математики, фізики, хімії, природознавства, основ промислового виробництва (технології, слюсарної і токарної справи та ін.), а також на працю учнів у шкільних і фабрично-заводських майстернях і цехах тощо. Така практика часто призводила до скорочення годин на вивчення суспільствознавства (особливо з історичних розділів програми), української і російської мови та літератури, іноземної мови, малювання, співів та інших гуманітарних навчальних предметів.

У 1927 р. Наркомос України затвердив новий навчальний план для II концентру фабрично-заводських семирічок (ФЗС).

Навчальний план ФЗС на 1927/28 навчальний рік

	Назва предметів	Групи		
		V	VI	VII
1	Суспільствознавство	4	4	4
2	Природознавство:			
	а) фізика, хімія і астрономія	5	5	5
	б) ботаніка, зоологія, анатомія і гігієна	2	2	2
3	Математика	5	5	5
4	Географія	2	2	2
5	Українська мова	4	4	4
6	Російська мова	2	2	2
7	Німецька мова	2	2	2
8	Співи	1	1	1
9	Образотворче мистецтво	2	2	2
10	Фізкультура	2	2	2
11	Виробнича і громадсько-політична робота	5	5	5
	Разом	36	36	36

У цьому плані привертає увага довільний розподіл годин з основ наук, абсолютно недостатня кількість годин на вивчення російської мови, неправомірне збільшення годин у школах ФЗС на виробничу і громадсько-політичну роботу. Навчальні плани складалися на місцях відповідно до примірних програм і методичних вказівок, надісланих Наркомосом і органами народної освіти [7, с. 60].

Відзначаючи позитивний досвід виробничо-трудової підготовки у ФЗС, необхідно насамперед виділити систему формування загальних трудових навичок, з одного боку, і підпорядкування системи трудового навчання завданням політехнічної освіти, з другого. Результати праці, у тому числі і учнів початкових класів, завжди характеризувались певною суспільною цінністю при їх виготовленні (іграшки, предмети побуту, навчальні посібники, прості інструменти тощо). Трудова діяльність дітей на початковому етапі навчання відбувалась на пришкільній ділянці і у спеціально обладнаних робочих кімнатах. Трудовий процес спрямовувався на практичне ознайомлення з технологією обробки простих матеріалів (папір, волокно, тканина, пісок, глина, дерево та ін.), що піддавались обробці. На четвертому році навчання проводилась робота з металом: дротом, жерстю тощо. Учні навчались також елементарних навичок роботи з ручними інструментами – прототипами робочої частини машин (лопата, ніж, ножиці, голка, шило, молоток, пилка, свердло і т. п.).

Праця у шкільній майстерні поєднувала не лише практичні, але і теоретичні заняття. Так, на уроках праці в п'ятому класі розглядалися теоретичні теми щодо властивостей деревини як матеріалу для виробництва і будівництва. Школярів знайомили із колекціями основних порід дерев (зразки розміщували на стендах, супроводжуючи кожен експонат відповідним текстом з різновидами пиломатеріалів, способами їх механічної обробки різними інструментами. Це дозволяло стверджувати, що основою інструментів для різання (сокира, рубанок, поперечна пилка і т. ін.) є клин, який лише видозмінюється залежно від характеру оброблюваного матеріалу і виконуваної операції.

На 6-му та 7-му роках навчання учні отримували певні відомості про чорні метали – чавун, залізо, сталь і про найзначніші кольорові метали – олово, мідь. Розглядалися процеси видобутку металу, основні їх види, які використовувалися в індустрії, способи обробки металу різними інструментами (обпилювання, рубка, нарізка, ковка, свердління, розточування); зазначалося, що основою обробки металу є розкатувально ріжучі та деякі ударні процеси. Підлітки знайомилися також із деякими різновидами механічної обробки металів на верстатах (токарному, фрезерувальному, різальному,

свердлувальному, шліфувальному та ін.). Вихованці цих шкіл наочно переконувалися, що в усіх випадках процес обробки (різання) металу відбувається під натиском клиновидного різця на матеріал і розрізняється лише за способами проведення цього натиску. На таких уроках, ознайомлюючись із конструкцією токарного та інших верстатів, учні розширювали поняття про спільні для усіх машин елементи (приймач робочої сили, передавальні і робочі механізми тощо). Це дозволяло різноманіття процесів обробки металу поділяти на декілька груп: обробка, заснована на литті; обробка, заснована на пластичності (пресування, штампування, прокат, кування); обробка, заснована на різанні металу твердішим предметом (рубка, обпилювання, обточування, фрезерування тощо) [5, с. 136-137].

Під час активної практики старшокласники семирічки залучалися до продуктивної праці безпосередньо на підприємстві, тривалість робочого часу складала від двох до чотирьох годин. Залежно від конкретних умов виробнича практика могла бути розтягнута в часі і проводилася упродовж всього навчального року, або концентровано – протягом півтора-двох місяців. До керівництва практикою залучалися як вчителі ФЗС (інструктор по праці, викладачі математики, фізики, креслення та ін.), так і кваліфіковані робочі. Організовуючи виробничу практику, ФЗС виховували у підлітків творче відношення до справи, навички раціоналізації і винахідництва. Праця школярів носила повчальний характер, оскільки продукція, яку вони виготовляли, включалася у виробничий план підприємства.

Отже, аналіз засвідчує, що у ФЗС сформувалася система трудового політехнічного навчання, яка включала: виробничо-трудову підготовку (формування виробничо-технічних навиків і умінь); суспільно-трудову підготовку (формування уміння раціональної організації своєї праці, навичок колективної праці, виховання суспільного спрямування у праці); науково-технологічну підготовку (вивчення властивостей різних матеріалів і способів їх обробки, структури і принципів роботи ручних знарядь праці, машин і механізмів).

Поєднання навчання і виробничої праці, організація навчальної праці на фабриках і заводах визначали значення виробничої бази (підшефного підприємства) для системи політехнічної освіти. Практика шкіл ФЗС, узагальнена програмою 1931 року, стала цінним внеском у розв'язанні цього складного питання. Було зроблено висновок про необхідність політехнічного аналізу підшефного підприємства, тобто, виявлення специфічного у його виробничому процесі, так і типового, загального, характерного і для інших галузей. „Підшефне підприємство, – підкреслювалось у програмі, – повинно стати головною галуззю. Необхідно висвітлити, як перемежовуються і переплітаються між собою головні галузі виробництва та основні види обробки матеріалу на певному підшефному підприємстві у його системі" [10, с. 24].

Наприкінці грудня 1929 р. Колегія НКО України прийняла постанову „Про реорганізацію семирічних трудшкіл". Наголошуючи на проблемі глибокої реконструкції семирічки у відповідності з потребами реконструктивного періоду, в документі було поставлено завдання наблизити їх до виробничого життя суспільства та здійснити політехнізацію школи [12, с. 86]. Підкресливши, що весь педагогічний процес потрібно будувати на вивченні виробничих процесів та на участі у них дітей, в постанові накреслено напрям розвитку семирічки „...від трудової школи взагалі, до варіантів сільського й міського, далі до „ухилів" – індустріального та агрономічного, і останніми роками, як логічне завершення цього шляху, наближення їх до соціалістичного виробництва й політехнізму та реорганізацію у фабрично-заводські семирічки і школи селянської молоді" [4, с. 89]. В якості „ударного завдання" поставлено вимогу реорганізації всіх семирічок у містах на ФЗС, забезпечення їх майстернями та інструкторами виробничого навчання. Колегія відомства визнала як „важливіше ударне завдання" реорганізувати в ФЗС всі семирічні школи міст і промислових районів [4, с. 91].

На шляху удосконалення роботи ФЗС важливу роль відіграла Всеукраїнська нарада у справах семирічної школи, що відбулась 23-26 вересня 1929 р. в Харкові. Її учасники висловились за те, що семирічка повинна готувати працівників індустріалізації та колективізації. Провідним напрямом діяльності визначили політехнізацію із забезпечення обладнанням, майстернями, лабораторіями, кабінетами (агрокабінетами та дослідними ділянками на селі) й перебудову міських шкіл за типом ФЗС. На їх думку, школа, зберігаючи засади комплексної системи, має працювати переважно за дослідницькими методами, за методом проектів. Зважаючи на відсутність підготовлених педагогів для ФЗС, нарада визнала за потрібне: а) забезпечити підготовку педагогів-інструкторів для II концентру; б) організувати виробниче навчання у педвузах; в) негайно організувати спеціальні курси праці для працівників ФЗС та провести спеціальні курси інструкторів „виробничого навчання", кваліфікованих робітників виробництва. Крім цього, учасники форуму дійшли думки про те, що ФЗС повинні мати майстерні (інтегральні кімнати для 1-го концентру, для роботи з папером, картоном, тканиною, дротом, бляхою) та окремі майстерні: 1) по дереву для 5-х та 6-х груп; 2) по залізу – для 6-х та 7-х груп із верстатами) і використовувати майстерні близьких підприємств [2, с. 70-71].

20 грудня 1931 р. науково-методичний сектор НКО України затвердив програму з політехнічного навчання для ФЗС і ШКМ, підготовлену працівниками секції політехнічної праці Українського науково-дослідного інституту педагогіки (УНДІПу) під керівництвом Т.Гарбуза. Програма призначалась для старшого концентру семирічки і передбачала вивчення головних галузей виробництва: будівельну справу, гірництво, машинобудівництво, транспорт, хімпромисловість, металургійну промисловість, електрифікацію, сільське господарство, вивчення основ соціалістичної організації виробництва. Крім цього, пропонувалася „Програма навичок з механічного оброблення дерева для 5-6 та 7 груп", „Програма навичок з механічного оброблення металу для 5, 6 та 7 груп", „Електротехнічні навички", „Агротехнічні навички та вміння". Цікавим був підхід авторів до структури самої програми. Зокрема, вони пропонували звернути увагу на організаційно-виробничі вміння, виробничо-технічні знання і навички, інструментознавство, механічні пристрої, матеріалознавство. Відзначимо такі характерні особливості документа. По-перше, програма була надзвичайно перевантажена матеріалом для вивчення, що знижувало її реальність. По-друге, відчували великі труднощі, і це закономірно, у спробі визначити об'єкти праці. По-третє, розв'язання багатьох питань було розраховане на умови великих промислових центрів і потужну матеріальну базу школи. По-четверте, вивчення змісту програми засвідчує потребу в учителях з вищою освітою та відповідною професійною підготовкою [9, с. 29].

Аналіз педагогічного досвіду передових ФЗС засвідчує, що вони вели плідні пошуки шляхів зв'язку навчання і практики. У процесі практичної діяльності учнів використовувалися, перевірялися і поглиблювалися їх теоретичні знання, розширювався кругозір і полегшувалося засвоєння теоретичного матеріалу наступних розділів програми. А вивчення кожного розділу відповідного навчального предмету супроводжувалося працею щодо набуття знань, умінь і навичок з трудового навчання. Проте, необхідно визнати і помилковий характер матеріалу програм того періоду – тенденцію підпорядкування обсягу знань і внутрішньої логіки окремих навчальних предметів завданню вивчення певного виробництва, що не завжди створювало для школи можливість забезпечення необхідного обсягу загальноосвітніх знань.

Впродовж 1928-1930 рр. значна частина семирічних шкіл була реорганізована у ФЗС. Якщо в 1929 р. на території України було лише 39 ФЗС (фабрично-заводські семирічки), то вже в 1931 р. їх кількість виросла відповідно до 900, 78% з усіх міських семирічок було реорганізовано у ФЗС. Наркомат освіти України не припиняв роботи щодо реорганізації і розширення семирічних шкіл. У 1929 р. на 17 тис.

трудшкіл в Україні припадало 2700 семирічок, тобто в середньому одна семирічка на 8 чотирирічок [1, с. 96-97]. При цьому робота учнів у майстернях почала набувати іншого характеру. Інструктори політехнічної праці навчали їх слюсарної, токарної, столярної, теслярної справи за певними програмами. У 1930/31 навчальному році ФЗС у своїй роботі підтримували тісний зв'язок із промисловими підприємствами. Добре обладнані майстерні були створені в багатьох школах: ФЗС № 21 ім. Жовтневої революції і ФЗС № 5, 8, 52 у м. Харкові; ФЗС ім. Г.І. Петровського в м. Києві; в школах Дніпропетровська, Донбасу, Кривбасу та ін. Деякі школи, особливо ФЗС у великих промислових містах проводили заняття учнів безпосередньо у цехах заводів і фабрик або в навчальних майстернях шкіл, обладнаних шефами-підприємствами, під керівництвом інженерно-технічних працівників. Цінний для більшості шкіл України досвід нагромадила ФЗС на Дніпробуді, де планова й систематична участь дітей у будівництві виступила базою виховання дітей і політехнізації [3, с. 106-107].

Діяльність шкіл ФЗС засвідчує, що використання в навчальній роботі краєзнавчого матеріалу, особливо з історії і географії певного району, його культури, побуту і виробництва забезпечувало психологічну і практичну підготовку учнів до праці. Праця у ФЗС була не лише об'єктом вивчення, але й джерелом і методом здобуття нових знань і навичок. Кращі учителі намагалися у процесі навчання опиратися на особистий життєвий досвід учнів, їх природний інтерес до техніки, широко застосовували дослідницькі методи, активізовуючи самостійну роботу щодо вивчення виробництва. Проте недотримання системи і послідовності у викладанні основ наук, надмірне захоплення практичною роботою негативно позначилося на якості загальноосвітньої підготовки школярів.

Відзначаючи позитивний досвід роботи шкіл ФЗС, у цій сфері не обійшлося і без перекручень. Зокрема, чимало працівників органів народної освіти стали тлумачити педагогічний процес у ФЗС як вивчення певного виробництва, залишивши без достатньої уваги проблему оволодіння учнями основами наук. Такий підхід не давав можливості по-науковому розв'язувати проблему зв'язку школи з життям. Це спричинило в багатьох місцях формальний підхід прикріплення шкіл до виробничих підприємств. І все-таки процес цей викликав величезне пожвавлення в роботі шкіл і позитивно вплинув на розвиток освіти України. Завдяки творчій активності вчителів було нагромаджено цінний досвід зміцнення зв'язків з підприємствами. Про це свідчить діяльність багатьох шкіл республіки, зокрема двадцять першої ФЗС м. Харкова, яка була прикріплена до Харківського електричного заводу. Велику допомогу школам надавав Комітет сприяння політехнізації, створений із робітників, інженерів і техніків заводу [6, арк. 67]. Його співробітники систематично займалися питаннями виробничої практики учнів на заводі, координували діяльність дитячої технічної станції, залучали учнів до спільної праці з виконання виробничих планів і культурно-масової роботи. Організували за допомогою заводу політехнічне навчання педагогічного персоналу в обладнаній школі робочій кімнаті для учнів першого концентру на 40 робочих місць та майстерні по дереву та металу – на 40 місць для другого концентру. У шкільних майстернях виготовлялись окремі деталі для заводської продукції та предмети для обладнання своїх кабінетів, лабораторій і хат-читалень підшефних сіл й дитячих садків. Водночас учні ФЗС № 21 м. Харкова виїжджали працювати на пришкільних ділянках підшефних сіл. З допомогою працівників заводу велась позашкільна робота у галузі політехнізації; організовувались вечори техніки, виставки дитячих винаходів та ін. При цьому директор ФЗС т. Полунський наголошував, що „...тільки в тісному співробітництві робітничих мас і піонерів, при активній участі комсомолу ми зможемо побудувати політехнічну школу і побудуємо її будь-що" [11, арк. 66-67].

У зв'язку з підвищенням вимог до загальноосвітньої підготовки учнів, висунутих у постанові ЦК ВКП (б) „Про початкову і середню школу" від 5 вересня 1931 р.,

виникла необхідність уніфікації міських і сільських шкіл. Постановою РНК СРСР і ЦК ВКП (б) „Про структуру початкової і середньої школи в СРСР" від 15 травня 1934 р. були встановлені єдині для всього СРСР типи загальноосвітньої школи: початкова, неповна середня (семирічна) і середня, ФЗС були реорганізовані в неповні середні школи.

Вивчення практики навчально-виховної роботи ФЗС дозволяє зробити наступні висновки:

1. У другій половині 20-х – початку 30-х років XX ст. радянська школа нагромадила значний досвід у вирішенні завдань трудового і політехнічного навчання в процесі загальноосвітньої підготовки учнів фабрично-заводських семирічок (ФЗС). Праця була у ФЗС не тільки об'єктом навчання, але також джерелом і методом придбання нових знань, умінь і практичних навичок. Кращі вчителі прагнули в процесі навчання опиратися на особистий життєвий досвід учнів, їх природний інтерес до техніки, широко застосовували дослідницькі методи, активізуючи самостійну роботу дітей щодо вивчення основ виробництва.

2. У передових школах ФЗС сформувались форми взаємозв'язку навчання з життям, теорії з практикою: екскурсії, спостереження і дослідження на виробництві, практичні і лабораторні роботи, нарешті, суспільно корисна і продуктивна праця.

3. Діяльність шкіл ФЗС засвідчує, що ефективним у навчальній роботі було використання краєзнавчого матеріалу, особливо на уроках історії і географії даного району, його культури, побуту і виробничого оточення, що сприяло психологічній підготовці учнів до праці, а також їх трудової і політехнічної підготовки.

4. Педагогічними колективами ФЗС була розроблена система первинного трудового навчання, у якій праця в шкільній майстерні була першою сходинкою залучення старшокласників до продуктивної праці на великому виробництві. Підприємства, на яких проводилась виробнича практика, з політехнічної точки зору, розглядалися як конкретний об'єкт, ознайомлення з головними галузями виробництва.

Проте порушення системи і послідовності у викладанні основ наук і надмірне захоплення практичними роботами негативно позначалося на якості загальноосвітньої підготовки школярів. Серйозні методологічні і дидактичні недоліки програм Гуса 1923-1926 і 1927 рр., (государственный ученый совет – рос. мов.) а також програм ФЗС 1930 і 1931 рр. не могли забезпечити належного теоретичного рівня загальної і політехнічної освіти.

Незважаючи на це, дослідження досвіду трудового і політехнічного навчання у загальноосвітніх школах ФЗС є цінним для ефективного використання форм і методів щодо розв'язання актуальних питань які висуваються перед школою на сучасному етапі її розвитку.

Список використаних джерел

1. Бабко Ю. Народний комісар освіти М.О. Скрипник / Ю. Бабко, А. Соловйова // Педагогіка: респ. наук.-метод. зб. – К., 1967. – Вип. 5. – С. 94-103.
2. Всеукраїнська нарада в справах семирічної школи // Радянська освіта. – 1929. – № 11. – С. 70-72.
3. Гриценко М.С. Нариси з історії школи в Українській РСР (1917-1965) / М.С. Гриценко; за ред. С.А. Литвинова. – К. : Рад. школа, 1966. – 260 с.
4. Закони та розпорядження в справі народної освіти / упоряд. М. Глейзер. – Х. : Рад. школа, 1931. – 270 с.
5. Кларин В.М. Трудовое обучение в системе политехнического образования учащихся школ ФЗС / В.М. Кларин // Вопросы трудового воспитания и политехнического обучения в истории советской педагогике и школы. – Вологда., 1975. – Вып. 2. – С. 133-146.
6. Матеріали про комуністичне виховання дітей та політехнізацію шкіл соцвиху (організаційні положення, тези доповідей, проекти резолюцій, протоколи). 1927. – ЦДАГО України, ф. 1, оп. 13, спр. 221, 418 арк.

7. Народна освіта і педагогічна наука в Українській РСР (1917-1967) / Редкол. : Бондар А.Г. (відп. ред.), О.Г. Дзеверін, Б.С. Кобзар, Г.С. Костюк та ін. – К. : Рад. школа, 1967. – 483 с.
8. Педагогическая энциклопедия. – М., 1968. – Т.4. – 911 с.
9. Програма з політехнічного виховання для старшого концентру семирічки. Ч.1. – Х. : Рад. школа, 1932. – 64 с.
10. Программы ФЗС. Политехническая трудовая подготовка, вып. 1, М.-Л., НКП РСФСР, 1931. – С. 24.
11. Циркуляры и распоряжения Наркомата просвещения УССР и постановления совещаний окружных инспекторов наробраза о развертывании сети ФЗШ и культурно-просветительских учреждений и воспитательной работы среди учащихся. 1930. – ЦДАВО України, ф. 166, оп.17, спр.184, 216 арк.
12. Ясницький Г.М. Розвиток народної освіти на Україні (1921-1932 рр). / Г.М. Ясницький. – К. : Вид. Київ. ун-ту, 1965. – 256 с.

In the article there was made an attempt of scientific analysis of FZS secondary schools' work experience in 1920's – at the beginning of 1930's of the 20th century in Ukraine in the matter of organization of labor and polytechnic education of students. The Lessons of the investigated pattern are viewed by the author in the context of educational work of a modern school.

Key words: *labor education, polytechnic education, comprehensive school, labor training.*

УДК 371:378.147.016

Конькова Т.І.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО РОБОТИ В РЕЖИМІ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті йдеться про досвід використання елементів інноваційних навчальних технологій (проблемна ситуація, ділова гра, моделювання фрагментів професійної діяльності студентів).

Ключові слова: *інноваційна освітня технологія, педагогічна ситуація, ділова гра.*

У процесі викладання дисциплін педагогічного циклу ми активно використовуємо елементи інноваційних технологій, які сприяють розвитку аналітичного мислення студента; його здатності до осмислення педагогічних ситуацій, прийняття нестандартних рішень; формуванню особистісних якостей, які виступають необхідною умовою реалізації інноваційної освіти в сучасній школі. Як показує практика, ефективність професійної підготовки майбутнього вчителя значною мірою залежить від загальної установки студента (як проекції відповідного рівня майбутньої професійної діяльності). Ми виділили три типи діяльності за рівнем реалізації основ інноваційної технології:

а) педагогічна діяльність в рамках чітко визначених стереотипів;
б) традиційна педагогічна діяльність з елементами творчості, інноваційності;
в) організація педагогічного процесу за інноваційними технологіями (пошуково-творча професійна діяльність).

Аналіз діяльності показує, що творення викладача є важливою передумовою запровадження у навчально-виховний процес інноваційних технологій.

© *Конькова Т.І., 2011*